

MARK TWAIN'S AUTOBIOGRAPHY SECRETS

Iuliu-Marius MORARIU

Faculty of Orthodox Theology / Faculty of History and Philosophy

„Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca

Abstract. *In this research, the author presents the autobiography of the American writer Mark Twain, on his real name, Samuel Clemens. There are highlighted the most important aspects that transform his writing in a special one for culture and literature: the humor, the beauty of the narration, the accuracy of the information and the way how the author knows to link the events with the personalities that he has known. Also, there is presented a special aspect of the book, the fact that, in the second part of it, Mark Twain starts to present some biographical aspects from the description of him, made by his daughter.*

Keywords: *Samuel Clemens, America, slavery, Mississippi, writer.*

Genul autobiografic a cunoscut, în ultimele secole, un interes mereu crescând. De la autorii care-și descriau experiențele religioase spre a le valorifica apoi în scop prozelitist și până la cei care descriau propriile experiențe cotidiene, toți autorii au revendicat de-a lungul timpului pentru operele lor un loc în spațiul autobiografic. Uneori, aceste lucrări au fost intitulate simplu *autobiografii*. Alteori, ele au fost puse sub patronajul sintagmei *Memorii*. În alte ocazii, autorii au preferat să le definească drept jurnale, în vreme ce, în situații speciale, alți autori au născocit și alte denumiri pentru opere ce se încadrează în aceeași specie¹.

¹ În spațiul românesc, cea mai veche autobiografie poate fi considerată: Teodor Vârnav, *Istoria vieții mele: autobiografie din 1845*, Editura Minerva, București, 1908 (reedităată în anul 2015 la editura Polirom în cadrul colecției „Biblioteca Memoria. Jurnale, autobiografii, amintiri”). După alți cercetători, cea mai veche lucrare a genului ar fi constituit-o memoriile principelui Nicolae Șuțu, care a fost concepută însă sub formă de memorii și nu de jurnal. A se vedea: Nicolae Șuțu, *Memoriile Principelui Nicolae Șuțu, mare logofăt al Moldovei (1789-1871)*, trad. Georgeta Filitti, col. „Memorii-Jurnale”, Editura Humanitas, București, 2013). De asemenea, între lucrările de-a dreptul exponențiale ale genului se numără și: Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, ediția a II-a, ed. George Ivașcu, col. „Mărturii”, Editura Eminescu, București, 1973; Mircea Eliade, *Jurnal*, vol. 1-2, ed. Mircea Handoca, Editura Humanitas, București, 2004; Idem, *Jurnal de vacanță*, ed. Mircea Handoca, col. „Scriitori români”, Editura Garamond Internațional, București, f.a.; Idem, *Jurnal portughez și alte scrieri*, vol. 1-2, ed. Sorin Alexandrescu, Editura Humanitas, București, 2006; Idem, *Memorii*, colecția „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 1991; Valeriu Anania, *Memorii*; Editura Polirom, Iași, 2009; Idem, *De dincolo de ape: pagini de jurnal și alte texte*, col. „Remember”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000; Ion Caraion, *Jurnal – literatura și contraliteratura*, Editura Cartea Românească, București, 1980; Constantin Noica, *Jurnal de idei*, Editura Humanitas, București, 1990; Idem, *Jurnal filosofic*, Ediția a III-a, col. „Top H”, Editura Humanitas, București, 2002; Monica Lovinescu, *Jurnal*, ediția a II-a, col. „Memorii, jurnale, convorbiri”, Editura Humanitas, București, 2003; Idem, *Jurnal esențial*, ed. Cristina Cioabă, col. „Zeitgeist”, Editura Humanitas, București, 2010; Idem, *Jurnal inedit- 2001-2002*, col. „Memorii, jurnale”, Editura Humanitas, București, 2014; Idem, *Unde scurte – jurnal indirect*, Editura Humanitas, București, 1990; Idem, *La apa Vavilonului*, vol. 1, col. „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 1999; Idem, *La apa Vavilonului*, vol. 2, col. „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 2001; Dinu D. Amzăr, *Jurnal berlinez*, ed. Dora Mezdrea și Dinu D. Amzăr, Editura România Press, București, 2005; Petre Andrei, *Jurnal, memorialistică, corespondență*, ed. Petru P. Andrei, Valentin Florin Dobrinescu, Doru Tompea, col. „Opera Omnia”, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010; Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. 1-4, ed. Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1998-2009; Idem, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, col. „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 1991; Martha

Dacă din punct de vedere cantitativ, genul autobiografic a cunoscut o semnificativă creștere, din punct de vedere calitativ, ea s-a repercutat asupra spațiului literar prin dinamizarea stilului, bogăția tehnicilor narative folosite și *trendul* pe care a reușit să îl creeze începând cu modernismul literat, când întregul scris literar s-a îndreptat înspre subiectivism și descrierea unor experiențe ce vizează persoana naratorului.

Între autorii importanți ai vremurilor de ieri, de azi, și credem că și de mâine care au scris opere aparținătoare acestei specii se numără și Mark Twain¹. *Autobiografia* lui, tradusă în anul 2008 și în limba română și publicată în cadrul colecțiilor „Adevărul”², alături de toate celelalte lucrări ce poartă semnătura autorului, se constituie într-o operă importantă atât pentru genul pomenit, cât și pentru scrisul său literar.

Lucrarea, atipică atât prin anumite elemente de structură, cât și prin stilul, de altfel clasic al scriitorului american, conține o parte importantă a parcursului său biografic. Twain reușește să prezinte momentele devenirii sale scriitoricești, să puncteze modul în care s-a realizat tranziția de la Samuel Clemens la numele mai sus pomenit, să deconspire câteva dintre modelele reale ale personajelor sale și să prezinte o parte importantă a vieții sale de până atunci.

Descrierea traseului propriei vieți se desfășoară, până la un punct, linear, autorul prezentând evenimentele în ordine cronologică. În ultima parte însă, într-o manieră de-a dreptul proustiană, el reiterează anumite momente pornind de la descrierea pe care i-a făcut-o fiica lui, un adevărat copil minune, ce a murit însă la o vârstă fragedă.

Bibescu, *Jurnal – 1915*, ed. Ion Bulei, col. „Caligraf”, Editura Compania, București, 2001; Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericii*, ediția a II-a, ed. Virgil Ciomoș, col. „Remember”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992; Eugen Simion, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii – jurnal parizian*, ediția a 5-a, col. „Scriitori români”, Editura Corint, București, 2006; Regina Maria, *Capitole târzii din viața mea – memorii redescoperite*, ed. Diana Mandache, Dominic Lieven, Valentin Mandache, col. „Coroana României”, Editura Alfa, București, 2009; Idem, *Însemnări zilnice*, vol. VI (1-31 decembrie 1924), trad. Sanda Ileana Racoviceanu, ed. Vasile Arimia, Editura Polirom, Iași, 2014; Idem, *Însemnări zilnice*, vol. VII (1 ianuarie – 31 decembrie 1925), trad. Sanda Ileana Racoviceanu, ed. Vasile Arimia, Editura Polirom, Iași, 2013; Idem, *Însemnări zilnice*, vol. VIII (1 ianuarie- 31 decembrie 1926), trad. Sanda Ileana Racoviceanu, ed. Vasile Arimia, Editura Polirom, Iași, 2013; Idem, *Însemnări zilnice*, vol. X (1 ianuarie-31 decembrie 1928), trad. Sanda Ileana Racoviceanu, ed. Olga Silvia Turbatu, Editura Polirom, Iași, 2013; Idem, *Jurnal de război*, vol. I – „1916-1917”, trad. Anca Bărbulescu, ed. Lucian Boia, col. „Istorie, memorialistică & diaristică”, Editura Humanitas, București, 2014; Idem, *Jurnal de război*, vol. II – „1917-1918”, trad. Anca Bărbulescu, ed. Lucian Boia, col. „Vintage”, Editura Humanitas, București, 2015; Idem, *Jurnal de război*, vol. III – „1918”, trad. Anca Bărbulescu, ed. Lucian Boia, col. „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 2015; Anița Nandriș-Cudla, *20 de ani în Siberia. Amintiri din viață*, col. „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 2012; George Florescu, *Confesiunile unui cafegiu*, col. „Literatură, Memorialistică & Diaristică” și „Memorii – Jurnale”, Editura Humanitas, București, 2008.

¹ Iată câteva dintre operele lui cele mai importante: Mark Twain, *The \$ 30,000 bequest and other stories*, Bernhard Tauchnitz Press, Leipzig, 1911; Idem, *The adventures of Huckleberry Finn*, col. "The Penguin English Library", Penguin Books, New York, 1966; Idem, *The adventures of Tom Sawyer*, col. "Bantam books", Bantam Pathfinder Press, New York, Toronto, London, 1966; Idem, *The American claimant*, A new edition / with illustrations by Dan Beard and Hal Hurst, Chatto & Windus Press, London, 1902; Idem, *Bancnota de 1.000.000 lire sterline : nuvelă humoristică*, trad. Constantin Vornea, col. „Lectura – floarea literaturilor străine”, Editura Adeverul, București, 1925; Idem, *Baker's bluejay yarn - Povestea gaiței lui Baker*, trad. Silvia Mitrea, Editura Paralela 45, Pitești, 2011; Idem, *The celebrated jumping frog from Calaveras county - Faimosul broscoi săltăreț din ținutul Calaveras*, trad. Ștefania Mihalache, col. „Ora de poveste”, Editura Nomina, Pitești, 2006; Idem, *A Connecticut Yankee at King Arthur's court*, col. "Seven Seas Books", Seven Seas Publishers, Berlin, 1958; Idem, *Curierul amator*, trad. Gh Costescu, col. „Lectura – floarea literaturilor străine”, Editura Adeverul, București, 1926; Idem, *Din copilărie*, Editura Regis, București, 1998.

² Idem, *Autobiografie*, trad. Petre Solomon, Editura „Adevărul Holding”, București, 2008.

Talentul de povestitor al lui Mark Twain, limbajul lui colorat și, pe alocuri, de-a dreptul dezlânat, sinceritatea cu care îi descrie pe alții sau își face autocritica sau umorul de bun gust, ce nu lipsește nici măcar în pasajele ce descriu momente triste, toate acestea reprezintă calitățile unei autobiografii ce se deosebește fundamental de toate celelalte opere similare, fapt de care autorul e mereu conștient. El chiar spune acest lucru, accentuând faptul că o calitate importantă a ei o constituie permanentul apel la sine al autorului:

„Autobiografia asta a mea se deosebește de celelalte autobiografii, se deosebește de toate celelalte autobiografii, cu excepția, poate, a autobiografiei lui Benvenuto Cellini. Autobiografia convențională a fost, în toate timpurile, o fereastră deschisă. Autorul șade acolo și-i privește pe cei care trec – nu vorbește despre toți, numai despre cei notorii, celebri, despre cei care poartă uniforme frumoase și coroane când afară nu plouă; precum și despre poeții foarte mari și politicienii eminenti, oameni iluștri cu care a avut privilegiul să vină în contact. Îi place să le facă semn cu mâna când trec prin fața lui și să vadă că și ei îl observă și îi admiră gestul. Îi place să dea impresia că, vorbind despre oamenii aceștia bine îmbrăcați, pe care a avut ocazia să îi cunoască, urmărește doar să-l intereseze pe cititor, ignorându-se într-o oarecare măsură pe sine însuși.

Dar autobiografia mea nu e o astfel de autobiografie. Ea este o oglindă în care mă privesc tot timpul. Incidental, observ și oamenii care trec prin spatele meu, îi întrezăresc în oglindă – și ori de câte ori rostesc sau săvârșesc vreun lucru care s-ar putea să-mi facă reclamă, să mă măgulească sau să mă înalțe în proprii mei ochi, notez aceste lucruri în autobiografia mea. Mă bucur când vreun rege sau vreun duce îmi iese în cale și îl pot astfel folosi în autobiografie, dar îndeobște sunt mușterii rari, care mă vizitează la mari intervale și îi pot folosi cu rezultate bune ca faruri și momente presărate în drumul meu, dar pentru treburile cu adevărat importante mă bizui pe turma oamenilor de rând...”¹.

Dictonul latin *De mortibus nihil nil si bene*, devenit de-a dreptul referențial pentru autorii de necrologe este valabil și pentru autorul în cauză, care nu uită însă să pigmenteze evocarea postumă a lui Jim Gillis, cu care fuseseră buni prieteni (pp. 155-160), cu momente haioase, de care până și defunctul s-ar amuza dacă le-ar citi². Haioase sunt și descrierile ce privesc propria

¹ *Ibidem*, pp. 282-283.

² Iată un astfel de exemplu: „O dată sau de două ori, viguroasa imaginație a lui Jim l-a vârat în bucluc. Într-o zi, o indiancă veni la noi și încercă să ne vândă niște fructe pădurețe cu aspect de renglote. Dick Stoker, care trăia de optsprezece ani în cabana aceea, știa că e vorba de un fruct necomestibil, dar se pomeni spunând, aiurea, că nu mai auzi de el până atunci. Atâta i-a trebuit lui Jim: a început să ridice în slăvi fructul acesta diavolesc. Cu cât vorbea mai mult, cu atât îl lăuda mai vârtos. Ajunsese să spună că mâncase de o mie de ori asemenea fructe, că trebuiau doar să fie fierte cu puțin zahăr și nici un alt aliment de pe continentul american nu se putea compara cu ele la gust. Vorbea doar ca să se audă vorbind; deodată, rămase mut de uimire – o clipă sau două – când Dick îl întrerupse cu o întrebare: dacă fructul era atât de delicios, de ce nu-l cumpără numaidecât? Jim o băgase pe mâneacă, dar nu voia s-o recunoască – nu era el omul care să bată în retragere sau să se dea bătut; de aceea, pretinse că-i bucuros de ocazia ce s-a ivit, de a gusta încă o dată din acest prețios dar al Domnului. Da, era un om care rămânea credincios declarațiilor sale! Cred c-ar fi mâncat fructul chiar de-ar fi știut că-i va provoca moartea. Cumpără, așadar, toată cantitatea și spuse pe un ton degajat și satisfăcut că se bucură de această ocazie binecuvântată, iar dacă eu și Dick nu vrem să-l asistăm, treaba noastră, lui nu-i pasă.

persoană. Uneori, remarcând îmbinarea fericită dintre neîndemânare și noroc ce se putea regăsi în el¹, autorul descrie în culori de-a dreptul picante, o experiență care ilustrează acest fapt. Redăm mai jos conținutul ei:

„Cu peste patruzeci de ani în urmă (textul a fost scris în anul 1907, n. n.), la San Francisco, redactorii ziarului, încheindu-și munca pe la două noaptea, s-au strămutat la o mare popicărie, care avea douăsprezece piste. M-au poftit și pe mine, mai mult de formă –vreau să spun că o făceau din politețe – nu pentru că nu se puteau lipsi de mine. Dar când, mulțumindu-le pentru amabilitate, le-am explicat că nu pot primi invitația deoarece n-aveam habar de jocul cu pricina, tinerii aceea viori s-au arătat deodată dornici și chiar nerăbdători de compania mea. Stăruințele lor m-au măgulit, deoarece nu bănuiam nici o capcană, așa că am acceptat cu recunoștință și candoare invitația. Băieții mi-au pus la dispoziție o pistă întreagă, mi-au explicat regulile jocului și mi-au mai spus că acesta va dura o oră, iar jucătorul care în decurs de o oră va doborî cel mai mic număr de popice va trebui să le ofere celorlalți bere și stridii. Chestia asta m-a tulburat adânc, fiindcă promitea să mă ruineze și regretam că detaliul nu-mi fusese comunicat din capul locului. Dar mândria nu mă lăsa să dau înapoi, așa că am rămas pe teren și m-am străduit din răzputeri să par bucuros și mulțumit că venisem. E puțin probabil că arătam la fel de mulțumit precum aș fi vrut să par, dar satisfacția pe care-o vădeau ceilalți era îndeajuns de mare ca să compenseze lipsa mea de entuziasm, căci își ascundeau cu greu bucuria malefică. După ce-mi arătară cum să stau, cum să mă aplec și cum să arunc, partida începu.

Rezultatele au fost surprinzătoare. În ignoranța mea, aruncam bilele în toate direcțiile, afară de cea convenită; dar n-are a face, fiindcă, timp de o jumătate de ceas, n-a existat bilă azvârlită de mine care să nu doboare câte zece popice deodată în celălalt capăt al pistei. Ceilalți își pierdură curând cumpătul

Au urmat două dintre cele mai încântătoare ore pe care mi-a fost dat vreodată să le trăiesc. Jim luă un bidon gol de petrol lampant, cu o capacitate de doisprezece-treisprezece litri, îl umplu pe jumătate cu apă, îl puse pe foc și vâri în el o duzină din fructele alea diavolești. În timp ce apa continua să fiarbă, gusta din când în când din zeama grețoasă infernalele poame fleșcăiau din ce în ce mai mult. La un moment dat, Jim începu să încerce fiertura cu o lingură. Văra lingura și gusta din fiertură, lingându-și buzele cu prefăcută satisfacție și spunând că i-ar mai trebui, poate încă nițel zahăr – drept care mai azvârlea un pumn de zahăr și lăsa zeama să fiarbă mai departe; vreme de două ore în șir tot aruncă zahăr în fiertură și urmă să guste din ea, în timp ce eu cu Stocker râream de el, luându-l în târbacă și ocărându-l, ceea ce nu-împiedica să rămână senin și netulburat. În cele din urmă ne zise că fiertura ajunsese la stadiul final, la stadiul perfecțiunii și, vărând lingura în zeamă, se linse pe buze, scoțând exclamații de plăcere. După care ne oferă și nouă o lingură, ca să gustăm. După cum ne-am putut da seama, tonele acelea de zahăr nu reușiseră să modifice nici cu o iotă diabolica acreală a fructului. Era o acreală răzbunătoare, implacabilă, fără nici o urmă din dulceața pe care zahărul ar fi trebuit să împărtășească dacă fructul ar fi fost inventat altundeva decât în iad. Am gustat o singură dată și ne-am oprit, dar Jim, generosul și neînfricatul martir, a continuat să soarbă și să lipăie, laudând și preamărind zeama până când i s-au strepezit dinții, spre marea satisfacție a lui Dick și a mea, care nu mai puteam de râs. În următoarele două zile, niciun pic de mâncare sau băutură nu trecu pragul dinților lui Jim; îl dureau atât de tare, încât nu putea îndura nicio atingere; până și aerul pe care-l respira îl făcea să tresară. Totuși, urmă să laude întruna terciul blestemat și să-l slăvească pe Domnul". *Ibidem*, pp. 157-159.

¹„Un proverb spune că Providența îi apără pe copii și pe neghiobi. Și chiar așa este. O știu din propria experiență. Am scăpat de multe ori din primejdie grație acestei misterioase intervenții. Toată viața am fost considerat de șmcherheri o pradă ușoară și am călcat fără să bănuiesc în capcanele pe care mi le îndindeau pentru a-și promova interesele egoiste, dar am ieșit adesea nevățat în ciuda tuturor așteptărilor". *Ibidem*, p. 147.

și, odată cu el, voioșia. Din când în când, vreunul din ei mai doboră câte zece popice, dar perfecțiunea era atât de rară, încât trecea neobservată în fața scorului uriaș înscris de mine. După o jumătate de oră băieții capitulară, se îmbrăcă și, strângându-se roată în jurul meu, îmi spusese, într-un limbaj politico, dar pe șleau, ce părere au despre un campion hârșit și antrenat care nu pregetă să-și înșele prietenii inimoși și bine intenționați, încredințați că-i o persoană cinstită și onorabilă. N-am fost în stare să-i conving că nu mințisem, fiindcă refuzau să pună vreun preț pe vorbele mele, acum când lipsa mea de caracter ieșea la iveală. Proprietarul popicării, care rămăsese tăcut până atunci, sări deodată în apărarea mea:

- Domnilor, spuse el, pare să fie un mister la mijloc, dar acel mister are o explicație. Pista dumnealui e înclinată în așa fel încât, oricum ai arunca o bilă, ea își atinge ținta, nimerind mai întâi în peretele sub care stă „popa”, iar când acesta cade, nimic nu mai poate salva vreunul dintre popice.

Și chiar așa era. Băieții încercară și ei și constatară că orice bilă aruncată pe calea aceea, oricât de prost ar fi fost direcționată, doboră negreșit zece popice. Când le spusese băieților că n-aveam habar de jocul acesta, le spusese purul adevăr; dar așa mi s-a întâmplat toată viața: de câte ori spuneam adevărul, abătându-mă astfel de la obiceiurile și principiile mele, nimeni nu mă credea".¹

Descrierile amuzante sunt acompaniate de altele pline de tandrețe ale soției, vieții de familie, fraților sau copiilor, cartea reunind așadar o amplă pleiadă de tablouri, unele de-a dreptul balzaciene și constituindu-se într-o amplă panoramă, în înzestrarea căruia cu detalii meticuloase reprezentate autorul a depus mari eforturi.

Acesta este așadar, conținutul autobiografiei scriitorului Mark Twain. Bogat în descrieri, în pasaje comice, dar și în fragmente ce descriu momente importante ale istoriei Americii sau ale propriei sale vieți, volumul său rămâne de-a dreptul referențial în spațiul autobiografiei literare fiind unic din mai multe puncte de vedere. Cunoașterea operei lui, chiar și în integralitatea ei, neînsoțită de lectura acestei lucrări, nu va constitui în niciun caz o cunoaștere deplină și suficient de adâncă. De aceea, nu putem decât să salutăm apariția, în limba română a ei și să recomandăm atât cititorilor preocupați de personalitatea scriitorului cât și celor dornici să citească o carte bună, acest volum.

¹ *Ibidem*, pp. 147-148.